

Izvorni naučni rad
UDK 327:316.7(497.16)
UDK 355.4(470:477)

Anatolij DEMEŠČUK (Podgorica)

Ambasada Ukrajine u Crnoj Gori

anatolii.demeshchuk@mfa.gov.ua

PERCEPCIJA RUSKE INVAZIJE NA UKRAJINU U CRNOJ GORI: POLITIKA, MEDIJI, DRUŠTVO

Ruska sveobuhvatna brutalna i ničim izazvana vojna invazija na Ukrajinu, koja je počela 24. februara još je u toku. Ovaj događaj mijenja svijet, mijenja svjetsku politiku. Posljedice ovog rata snažno se osjećaju i daleko od Ukrajine. Prije svega na ekonomskoj razini. Može se reći da se čitav civilizovan svijet ujedinio oko Ukrajine i njene borbe protiv osvajača za svoju slobodu, nezavisnost i opstanak. Već nekoliko mjeseci rusko-ukrajinski rat drži oko sebe značajnu pažnju širom svijeta, jer se radi o najvećem sukobu na evropskom tlu sve od 1945. godine. I Crna Gora na svim razinama svaki dan percipira zbivanja, vezano za rusku agresiju na Ukrajinu. Rat u Ukrajini više nego osjetljivo odjekuje na Zapadnom Balkanu. Javno mišljenje u Crnoj Gori poslije 24. februara očigledno se podijelilo. Ruska agresija na Ukrajinu još jače je zaoštrila sve postojeće političke i nacionalne podjele u Crnoj Gori. Danas u Crnoj Gori u isto vrijeme ima pored i najiskrenijih prijatelja Ukrajine, koji dobro razumiju šta se dešava ukrajinskom narodu, i najradikalnijih rusofila koji mrze Ukrajince. Zvanična Crna Gora kao zemlja-članica NATO-a osuđuje rusku agresiju protiv Ukrajine i podržava teritorijalni integritet Ukrajine. U ovom članku analiziraćemo percepciju ruske invazije Ukrajine u Crnoj Gori na svim nivoima – političkom, medijskom i društvenom.

Ključne riječi: *Ukrajina, Crna Gora, Rusija, rat, percepcija, agresija*

UVOD

Ruska sveobuhvatna vojna agresija na Ukrajinu traje. Stanjem sredinom maja Ruska Federacija nije još uvijek postigla ni jedan od svojih glavnih vojnih ciljeva. Kijevska, Černihivska i Sumska oblast na sjeveru zemlje bile su oslobođene još na početku aprila. Borbena dejstva trenutno se vode na istoku

i jugoistoku Ukrajine. Oružane snage Ukrajine idu u lokalne kontraofanzive u Harkivskoj (niz ukrajinskih jedinica je već odbacilo okupatorske snage na rusku državnu granicu) i Zaporoškoj oblasti. Ukrajina dobija sve veću i snažniju zapadnu oružanu pomoć, uključujući teška ofanzivna naoružanja. Ukrajinska armija hrabro i dosta vješto se brani od ruskog agresora, nanoseći mu osjetljive gubitke. Ali i sama Ukrajina bolno strada. Nezvanični statistički podaci sad govore o hiljadama poginulih civila. Ruska vojska se obrukala brojnim vojnim zločinima i masovnim ubistvima nenaoružanih civila (poput onoga što se desilo u Buči kod Kijeva). Mnogi ukrajinski gradovi, uglavnom na istoku zemlje, su srušeni i teško oštećeni (najgori primjer – Mariupolj, gdje u čeličarni „Azovstalj“ tek je počelo izvlačenje ukrajinskih branioaca, koji su herojski držali odbranu više od 80 dana). Broj ukrajinskih izbjeglica već je prešao 5 miliona, kako računaju u UN. Više se ne priča o prijetnji za postojanje Ukrajine kao nezavisne države. Ovaj rat će još potrajati, možda i mjesecima. Ali ruski planovi osvajanja Ukrajine su odavno uništeni. Strateški gledano, Ruska Federacija više nije u stanju da uništi Ukrajinu i pobijedi u ovom ratu, koji u Kremlju nazivaju „specijalnom vojnom operacijom“. Naravno, sada još nije vrijeme da se piše neka definitivna analitika, jer rat nije završen. Biće napisane stotine knjiga o njemu u budućnosti.

Ali barem nekakve zaključke već možemo da napravimo. Rat Rusije protiv Ukrajine skoro nikog u Evropi, pa i svijetu nije ostavio ravnodušnim. U Ukrajini su sada u toku ozbiljne geopolitičke promjene, koje stvaraju novo doba u svjetskoj istoriji. Istorija se piše – nažalost krvlju – trenutno pred našim očima. Posebno osjetljivo ratna dešavanja u Ukrajini se percipiraju na Zapadnom Balkanu, jer u ovoj evropskoj regiji – na području bivše Jugoslavije – 1990-ih godina također su prošli krvavi ratovi. Prvi na evropskom tlu poslije 1945. I do sada ovdje postoji značajan konfliktogeni potencijal, neriješeni problemi nacionalnog karaktera, tu postoje uspavana žarišta koja opet mogu da se probude. Zato balkanski narodi nikako ne mogu da gledaju rusku agresiju na Ukrajinu relaksirano. Radi se i o onima koji podržavaju Rusiju i Putina (to se tiče ponajprije sljedbenika radikalne velikosrpske politike i revanšizma), i onima koji kritikuju rusku politiku i boje se proširenja ovog rata na Balkan. Takva slika potpuno se odnosi i na Crnu Goru – jednu od rijetkih republika bivše SFRJ, koje su izbjegle rat tokom 1990-ih. U ovoj maloj i lijepoj zemlji odavno postoje bolne podjele vjerskog, političkog i nacionalnog karaktera, koje su se produbile upravo poslije 24. februara. Kad bismo generalizovali – postoje dvije glavne političke struje u Crnoj Gori – suverenistička, demokratska i prozapadna i srpska, prorуска, koja je u isto vrijeme klerikalna i negira ideju postojana posebne crnogorske nacije. Svaka od gore spomenutih struja pažljivo prati zbivanja između Rusije i Ukrajine i traži na ukrajinskome tlu,

obuhvaćenom brutalnom ruskom agresijom, paralele sa Crnom Gorom i Zapadnim Balkanom.

U posljednjih trideset godina, Jugoistočna Evropa je doživjela sve osim stabilnosti i izvjesnosti, osnovne elemente za bilo kakvu saradnju, rast i održivost. Ne samo to, već direktno ili indirektno, ovaj region je bio konstantno pod izazovom ideja i radnji koje bi mogle voditi u dalje neodređenosti. Dok mnoge zemlje nekadašnjeg Varšavskog pakta ne samo da su u EU, već i NATO članice, one na Zapadnom Balkanu su još uvijek razvučene između zapadnih vrijednosti (zasluga) i ruskog (i kineskog) upliva. Sa njene strane, Moskva neće lako odustati od ekonomskih i socijalnih investicija koje je uložila u djelove regiona. Dakle ovdje, a posebno i u Crnoj Gori, sastaju se interesi raznih velikih sila. Ovo je strateški važna regija.

U ovom članku ćemo analizirati, kako u Crnoj Gori doživljavaju i percipiraju ruski rat protiv Ukrajine. Kakav ovaj rat ima odjek tu. Na trima razinama – političkoj, medijskoj i društvenoj. Počnimo od političke grane.

Izvorni temelj ove analize su javne izjave crnogorskih političara i viđenih ličnosti, objave na socijalnim mrežama, medijima, a također lično iskustvo autora. S obzirom na trenutno stanje u Ukrajini i položaj autora teško je biti, govoreći o ovoj temi, sasvim objektivan i bespristrastan. Ali valja pokušati.

Politički nivo

Kao zemlja koja ide prema članstvu u Evropskoj uniji i već je članica NATO-a, zvanična Crna Gora je odmah osudila rusku vojnu agresiju na Ukrajinu. Ovo je sasvim logično, u skladu sa prozapadnim smjerom vanjske politike zvanične Podgorice, koja formalno nije se nikako promijenila poslije pada DPS i pobjede uglavnom prosrpskih političkih snaga na izborima 30. avgusta 2020. godine.

Jedan od prvih sveobuhvatnih napada RF na Ukrajinu je jednostavno osudio dugogodišnji politički lider Crne Gore – sada predsjednik – i vođa DPS Milo Đukanović. Ovo je bio potpuno logičan i očekivan korak Predsjednika Crne Gore, koji dugi niz godina je imao sasvim jasne prozapadne, evroatlantske stavove i znao i ranije da otvoreno podržava suverenitet i teritorijalni integritet Ukrajine.

„Crna Gora najoštrije osuđuje vojnu agresiju Rusije na Ukrajinu. Rusija krši sve fundamentalne principe međunarodnog prava, podriva evropsku bezbjednost i ugrožava njenu stabilnost“, ovo je bilo objavljeno na zvaničnom Twitter nalogu crnogorskog predsjednika odmah ujutro, prvog dana ruske agresije, 24. februara.

M. Đukanović je naglasio da „Crna Gora ostaje čvrst i pouzdan saveznik i partner, uz solidarnost s Ukrajinom i ukrajinskim narodom“. I čvrsto ostaje i do sada na takvim jasnim stavovima.¹

Sa druge strane, poslije gubitaka DPS na parlamentarnim i određenim lokalnim izborima ova nekad najmoćnija stranka u Crnoj Gori dosta je izgubila svoj uticaj. I sa tačke gledišta crnogorskih zakona Predsjednik države nema ogromnih faktičkih ovlašćenja. Tako da od 2020. godine u Crnoj Gori predsjednik i Vlada su bili politički rivali i protivnici. Naravno da se situacija malo ublažila poslije formiranja nove manjinske vlade D. Abazovića 28. aprila 2022. godine, kojoj je svoju podršku ipak dala DPS. Očigledno da stavove M. Đukanovića potpuno dijeli i ostalo članstvo njegove Demokratske partije socijalista. DPS je više puta javno izražavala podršku ukrajinskom narodu i pružila humanitarnu pomoć Ukrajincima-izbjeglicama u Crnoj Gori na lokalnoj razini.

Kako su reagovali na početak sveobuhvatnog rusko-ukrajinskog rata ostali zvaničnici Crne Gore, naime članovi prošle, 42. Vlade na čelu sa Zdravkom Krivokapićem? Prije svega treba uzeti u obzir veoma važnu činjenicu – od 4. februara 2022. godine ova vlada već je bila tehnička i privremena. I skoro 3 mjeseca je trajalo ovakvo „zamrznuto“ političko stanje – dok se rješavalo pitanje formiranja nove „manjinske“ vlade, što je imalo naravno negativan uticaj na efikasnost rada crnogorskih državnih institucija. Uprkos svojoj prosrpskoj orijentaciji, Krivokapićeva Vlada nije formalno promijenila zapadnu vanjsku politiku zemlje. Posebno zahvaljujući maksimalnim naporima zapadnih zemalja. Međutim, ovaj kabinet je na kraju izgubio podršku većine faktora u političkom životu Crne Gore, ali i srpskog biračkog tijela (koje se u Krivokapića razočaralo kao previše „prozapadnog“). Zbog toga je 4. februara na sjednici crnogorskog parlamenta 42. Vlada Crne Gore bila smijenjena.

Što se tiče samog bivšeg premijera Crne Gore Zdravka Krivokapića, on se oglasio odmah 24. februara – kao i predsjednik zemlje, ali sa mnogo neutralnijim tekstom na svom zvaničnom Twitter nalogu, u kojem se nije vidjela jasna i oštra osuda ruske agresije protiv jedne nezavisne demokratske evropske zemlje. Spomenuta je bila „kriza“, a ne sveobuhvatna i ničim izazvana oružana agresija.

„Molimo se za sve stradale u Ukrajini, i za to da se izbjegle porodice i uplakana djeca vrate svojim domovima. Nadamo se da će se Rusija okrenuti razumnom i diplomatskom putu za prevazilaženje krize, jer rat to nije. Mir i razgovor moraju biti načini za prevazilaženje svih nesporazuma. Crna Gora

¹ (1) Milo Đukanović y Tbirtepi: „Crna Gora najoštrije osuđuje vojnu agresiju Rusije protiv Ukrajine. Rusija krši sve temeljne principe međunarodnog prava, podriva evropsku bezbjednost i ugrožava njenu stabilnost.“ / Tbirtep (twitter.com)

stoji ujedinjena sa svojim saveznicima i partnerima u zaštiti mira, međunarodnog prava i teritorijalnog integriteta Ukrajine“, napisao je Zdravko Krivokapić u pomiriteljskom i humanističkom tonu.²

Ali ipak ovo je bila bar neka vrsta podrške Ukrajini – s obzirom na čvrste i duge veze gospodina Krivokapića sa Srpskom pravoslavnom crkvom, koja je tradicionalno jedna od najuticajnijih a u isto vrijeme najviše proruskih institucija u Crnoj Gori.

Mnogo jasniju i jednostavniju poruku povodom ruske invazije je objavio tadašnji potpredsjednik Vlade Crne Gore (od 28. aprila – premijer 43. Vlade Crne Gore) Dritan Abazović: „Žalimo što je Rusija izabrala rat u 21. vijeku. Sila je najprimitivnije sredstvo za rješavanje krize. Mir je put, rat je bespuće! Apelujemo da se prestane sa ratnim dejstvima i da se u dijalogu traži rješenje. Stojimo čvrsto uz Ukrajinu i naše EU i NATO partnere. Molimo se za mir!“³

Ova prva izjava D. Abazovića je izgledala u suštini isto kao i ona od strane Mila Đukanovića, bez obzira na to što se radi o dva politička oponenta. Potpuno u skladu sa zajedničkom politikom „kolektivnog Zapada“ – EU i NATO-a – prema ruskoj agresiji na Ukrajinu. I dalje je D. Abazović nastavio da s vremena na vrijeme objavljuje glasne poruke podrške ukrajinskoj borbi, teritorijalnom integritetu i nezavisnosti Ukrajine. Također, on je ispaao kao jedan od glavnih u zemlji zagovornika uvođenja paketa sankcija protiv RF u skladu sa odlukama EU po tom pitanju. S obzirom na to što je od skoro gospodin Abazović premijer Crne Gore, ukrajinska strana se nada da će on nastaviti sa takvim prijateljskim prema Ukrajini stavovima i politikom. Vrijeme će pokazati.

Također, tokom prvih dana ovog rata oglasio se i tadašnji ministar vanjskih poslova Crne Gore Đorđije Radulović.⁴ I cijeli stav MVP Crne Gore djelovao je od početka kao prijateljski prema Ukrajini.

„Crna Gora oštro osuđuje ničim izazvanu vojnu agresiju Rusije protiv Ukrajine. Mi pozivamo Rusiju da povuče trupe i poštuje suverenitet i teritorijalni integritet Ukrajine. Crna Gora je ujedinjena sa svojim evroatlantskim partnerima i saveznicima u podršci Ukrajine“, ovakav jer bio prvi tvit MVP

² (1) Zdravko Krivokapić y Tвitтepи: „Молимо се за све страдале у Україні, и за то да се избјегле породице и уплакана дјеца врате својим домовима. Надамо се да ће се Русија окренути разумном и дипломатском путу за превазилажење кризе, јер рат то није. ½“ / Tвitтep (twitter.com)

³ (1) Dr Dritan Abazovic y Tвitтepи: „Жалимо што је RU изабрала рат у 21. вијеку. Сила је најпримитивније средство за рјешавање кризе. Мир је пут, рат је беспуће! Апелујемо да се престане са ратним дејствима и да се у дијалогу тражи рјешење. Стојимо чврсто уз UA и наше #EU и @NATO partnere. Molimo se za mir!“ / Tвitтep (twitter.com)

⁴ MFA Montenegro y Tвitтepи: „У контексту актуелних дешавања у UA, министар #Radulović се придружио својим колегама у осуди руске агресије на ту земљу и позвао RU да повуče trupe i poštuje suverenitet i teritorijalni integritet UA.“ / Tвitтep (twitter.com)

Crne Gore povodom punosnažne ruske invazije na Ukrajinu 24. februara.⁵

Ovakav zvaničan stav crnogorske diplomatije nije se mijenjao poslije. Valja također spomenuti da u duhu solidarnosti sa narodom Ukrajine, službenici Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore u martu pokrenuli su dobrotvornu akciju prikupljanja novčane pomoći iz sopstvenih sredstava ugroženom stanovništvu te zemlje.⁶

Poslije gore spomenutih osuda ruskog napada na Ukrajinu došlo je i do određenih praktičkih koraka crnogorske vlade. Dakle, 1. marta Crna Gora se pridružila svim ekonomskim i individualnim sankcijama Evropske unije protiv Ruske Federacije.⁷ Nebo iznad Crne Gore – kao i u svim zemljama Evrope, osim Srbije i Bjelorusije, bilo je zatvoreno za ruske avione. Ukupno od početka marta ove godine iz Crne Gore bilo je protjerano 5 ruskih diplomata, za djelatnosti koje nisu u skladu sa Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima. Kao što se zna, od početka ruske invazije protjerivanje ruskih diplomata postalo je masovna praksa u skoro svim evropskim zemljama.

Ali praktička realizacija sankcija protiv Rusiji u Crnoj Gori nije se desila odmah, s obzirom na određeni broj ministara bivše vlade koji su bili manje ili više proruski orijentisani. Tek 8. aprila tehnička vlada Zdravka Krivokapića je odobrila mehanizam primjene sankcija – iz trećeg pokušaja. Taj korak je nadležnim organima omogućio da ih primjenjuju u praksi. Za je glasalo 7 članova Vlade, 1 je bio uzdržan, a 5 je bilo odsutno sa sjednice (uključujući tehničkog premijera Zdravka Krivokapića). Ambasadora SAD u Crnoj Gori, Judi Rajzing Rajnke odmah je podržala i pohvalila potez crnogorske vlade.⁸

Odluka Vlade Crne Gore od 8. aprila stvorila je i formalne osnove za zabranu emitovanja u Crnoj Gori RT i Sputnik, što se i desilo uskoro poslije. Prijedlog o blokiranju ruskih propagandnih kanala u Crnoj Gori se pojavio još na početku marta, ali je bio trajno sabotiran od strane proruskog dijela bivše tehničke vlade. Upravo taj faktor zapravo sabotirao je ranije efikasne i brze

⁵ MFA Montenegro y Tbirrepi: „#Montenegro strongly condemns Russia’s unprovoked military aggression against #Ukraine. We call upon RU to withdraw troops & respect sovereignty & territorial integrity of UA. ME stands united with its Euro-Atlantic partners & allies in support of UA. @MFA_Ukraine @UKRinMNE“ / Tbirrepi (twitter.com)

⁶ (1) MFA Montenegro y Tbirrepi: „U duhu solidarnosti sa narodom Ukrajine UA, službenici Ministarstva vanjskih poslova ME pokrenuli su dobrotvornu akciju prikupljanja novčane pomoći iz sopstvenih sredstava ugroženom stanovništvu te zemlje. #StandwithUkraine #StopRussianAggression“ / Tbirrepi (twitter.com)

⁷ Crna Gora se pridružila svim ekonomskim i individualnim sankcijama EU protiv Rusije (www.gov.me).

⁸ (1) Ambassador Judy Rising Reinke y Tbirrepi: „Bravo! Important to see #FriendPartnerAlly ME join EU sanctions, which are designed to undercut RU’s ability to fund its inhumane, unjustified, and unprovoked war on the people of UA. #UnitedWithUkraine #WeAreNATO“ / Tbirrepi (twitter.com)

korake Crne Gore protiv Rusije kao države agresora. Članovi bivšeg kabineta Z. Krivokapića nisu imali zajednički stav o antiruskim sankcijama, jer su pojedini ministri bili otvoreni rusofili i predstavnici prosrpskih snaga bliskih Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Otvoreno prozapadni blok u Vladi bio je u manjini (potpredsjednik D. Abazović, ministar vanjskih poslova Đ. Radulović, ministar za digitalizaciju T. Srzentić, ministar unutrašnjih poslova S. Sekulović).

Ovdje treba naglasiti da ruski propagandni mediji u Crnoj Gori – kao i uopšte na Zapadnom Balkanu – su važan sastavak ruske „meke sile“. S obzirom na značajan broj otvoreno proruski i proputinski orijentisanih Srba u Crnoj Gori takvi mediji su uvijek imali snažan uticaj. Ali o medijima ćemo govoriti posebno.

Ne možemo zaobići činjenicu da je Crna Gora tokom marta ušla na rusku listu „neprijateljskih zemalja“⁹ što svjedoči o tome da generalno djelovanje prethodne crnogorske vlade bez obzira na stavove pojedinih njenih članova nije bilo prorusko.

Crna Gora također dala je Ukrajini novčanu i materijalnu pomoć – i to tokom prvih nedjelja rata, kada je Ukrajincima bilo najteže. Naime, bivša Vlada Crne Gore izdvojila je 50 hiljada evra finansijske pomoći ukrajinskom stanovništvu, a Centralna banka Crne Gore dodijelila je Ukrajini 60.000 evra novčane pomoći. Od strane male zemlje sa ograničenim materijalnim kapacitetima, kao što je Crna Gora, ovo je bio pošten doprinos ukrajinskom narodu i jednostavno prijateljski gest. Onda je u aprilu crnogorska vlada uputila paket humanitarne pomoći narodu Ukrajine, teško pogođenom ratnim dešavanjima (šatori, poljske kuhinje, vreće za spavanje itd.) u iznosu od preko 11 hiljada evra.¹⁰

Stav crnogorskog Ministarstva vanjskih poslova prema Ukrajini i njenoj borbi protiv ruske vojne agresije postao je još više prijateljski poslije dolaska na vlast 43. Vlade Crne Gore 28. aprila. A retorika je postala još jednostavnija i odlučnija u osuđivanju Moskve i podršci Kijevu. Novi vođa MVP Crne Gore Ranko Krivokapić, koji je jako dobro upoznat sa suštinom rusko-ukrajinskog sukoba i odavno ima lične simpatije prema Ukrajini i Ukrajincima, došao je lično na sastanak u Ambasadu Ukrajine u Podgorici 6. maja. Gospodin Krivokapić je nakon sastanka sa otpravnicom poslova u ukrajinskoj Ambasadi u Crnoj Gori Natalijom Fijalkom kazao da „Crna Gora čvrsto stoji uz Ukrajinu“. On je kazao da mu je čast što može da podrži Ukrajinu u njenoj borbi za teritorijalni integritet, suverenitet i nezavisnost, protiv nasilne teške agresije. A takođe dodao je da se može očekivati novi paket humanitarne pomoć Crne

⁹ <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-crna-kora-sjeverna-makedonija-sankcije/31740373.html>

¹⁰ <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/592767/crna-gora-opredijelila-50000-eura-za-pomoc-ukrajini>

Gore Ukrajini. U planu su i zvanične posjete Kijevu od strane ministra vanjskih poslova i premijera Crne Gore.¹¹

U svom zadnjem gostovanju na TVCG ministar Krivokapić, u odnosu na pitanje rata u Ukrajini, potvrdio je da Crna Gora osuđuje rusku agresiju protiv Ukrajine i da se pridružuje pozivima Alijanse i saveznica Rusiji da prestane s vojnim napadima, da povuče snage i da se konstruktivno angažuje u traženju diplomatskog rješenja krize.¹² Do realizacije obećavanja R. Krivokapića je došlo dosta brzo. U ponedjeljak, 16. maja Vlada Crne Gore uputila je Ukrajini vojnu i humanitarnu donaciju vrijednu 400.000 eura. Kako je navedeno u saopštenju, Vlada i Ministarstvo odbrane Crne Gore pomoć su uputili „odgovarajući na molbu Ukrajine za pružanje pomoći u kriznoj situaciji nastaloj agresijom Rusije na ovu državu“. Uz to išlo je i obećavanje nastavka takve vrste pomoći Ukrajini.¹³ Dakle, trenutno se očekuje sve jači razvoj ove pozitivne dinamike. Takvi praktični koraci Vlade Crne Gore na raznim razinama će samo da doprinosi poboljšavanju ukrajinsko-crnogorskih odnosa uopšte.

Sa druge strane, u Crnoj Gori postoji značajni dio društva sa tvrdim proruskim stavovima koji se pretvaraju sada u otvorenu i ponekad iracionalnu podršku ruskoj agresiji na Ukrajinu, ili u otvorenu ukrajinofobiju. Razumije se da stavovi ovog dijela crnogorskog društva, mahom, oblikuju se u određenim političkim partijama.

Glavna rusofilska politička snaga Crne Gore je, naravno, Demokratski front (DF) koji uključuje niz manjih srpskih stranaka. Mada DF nije bio učesnik prethodne „apostolske“ vlade Z. Krivokapića, uticaj ove političke snage u Crnoj Gori poslije uspjeha na parlamentarnim izborima, 30. avgusta 2020. godine, i niza pobjeda na lokalnim izborima povećao se tokom zadnjih par godina. U suštini stavovi DF-a jesu klasični primjer moderne srpske političke „putinofilije“ i odbijanja Zapada, evropskih i evroatlantskih vrijednosti. Ovakva ideologija osim toga tijesno je vezana za Srpsku pravoslavnu crkvu pa i za zvanični Beograd na čelu sa predsjednikom A. Vučićem. Nosioци te ideologije smatraju Crnu Goru srpskom državom i negiraju samu ideju postojanja posebne crnogorske nacije, pozivajući se na „tradicionalne vrijednosti“ i pravoslavlje. Za ovu političku grupaciju potpuno je razumljiva, prihvatljiva

¹¹ <https://www.gov.me/clanak/ministar-krivokapic-i-otpravnic-poslova-ambasade-ukrajine>

¹² https://rtcg.me/vijesti/politika/362630/rusija-da-prestane-s-vojn timer-napadima-i-povuce-snage.html?fbclid=IwAR0aAYHB_1mxypi6Hem0rRwI14ysCVGDZt8RjG3JeT_Lgzry-P9o3ed3_qOg

¹³ https://www.glasamerike.net/a/balkan-vlada-crne-gore-donacija-vojna-i-humanitarna-ukrajina/6575523.html?fbclid=IwAR2X3z5qmXwFa08zW5Rzv3pRyr-73F45_UZ9fMZF5qQBLK3qLyANCB913i8

i simpatična agresivna retorika ruskog predsjednika V. Putina prema Ukrajini, koja je utemeljena ili na negiranju Ukrajinaca kao nacije ili na konceptu „3 bratska naroda“ – Rusa, Ukrajinaca i Bjelorusa, koji, navodno, moraju postojati isključivo u jednom državnom organizmu sa jednostavnom dominacijom svega ruskog.

Tako da crnogorski Srbi-rusofili iskreno vole Putinovu politiku prema Ukrajini, jer na dosta isti način doživljavaju Crnu Goru i Crnogorce-suvereniste (koje pogrdno nazivaju „Milogorcima“ ili „Montenegrinima“). Takva retorika čak se čuje redovno od strane vođa Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori – najjače u ovoj zemlji institucije mimo same države i glavnog nosioca proruskih simpatija. Crnogorski Srbi i srbofili stalno se pozivaju na Ukrajinu i „ukrajinski scenario“ kao nešto loše, neki loš primjer. Na kraju, ovaj dio crnogorskog društva i političkih krugova potpuno prihvata sverusku ratnu antiukrajinsku propagandu. Za takve ljude Rusija je uvijek u pravu, a dežurni krivci su Zapad, SAD i NATO. Zapad je dekadentan i „bezduhovan“, dok je Rusija – „bedem pravoslavlja i tradicionalnih vrijednosti“. Crnogorska nacija, po mišljenju nosioca ovakve ideološke matrice, je neprijateljski prozapadni projekat, kao, navodno, i ukrajinski. Osim toga, nosioci takvih ideja vole da krive SAD za rat u Ukrajini, a ne Rusiju, naglašavajući da rat između „slavenske braće“ odgovara samo Vašingtonu/NATO/Zapadu. Pri tome ni jedna prosrpska/proruska politička snaga u Crnoj Gori nije glasno i javno ni podržala Putinovu agresiju, niti je osudila. Ali pod maskom neutralnosti kriju se duboke simpatije prema politici zvaničnog Kremlja.

Pripadnici srpskih rusofilskih političkih krugova u Crnoj Gori od početka ruske agresije protiv Ukrajine više puta na razne načine su napadali Ambasadu Ukrajine u Crnoj Gori preko medija, optužujući je za „vrbovanje plaćenika“ i slične stvari.

Niko od pripadnika DF-a ni jednom nije osudio rusku vojnu intervenciju, ruske ratne zločine, što je, naravno, sasvim bilo za očekivati s obzirom na svu prethodnu dugogodišnju retoriku političara iz te struje po pitanju Rusije i Ukrajine. Pristalice koncepta „srpskoga svijeta“ ne vide nikakav problem u ruskim dejstvima na teritoriji Ukrajine. Za njih krivac za rat je NATO pakt, koji je, navodno, ugrozio Rusiju svojim proširenjem na istok. I sama ukrajinska vlast. Maksimalno što su Ukrajinci mogli dočekati od pristalica DF-a u Crnoj Gori – neutralno saučešće zbog žrtava uz obavezan spomen da „NATO 1999. je bombardovao Jugoslaviju, tako da mi znamo dobro što je rat“.

Zanimljivo je također pratiti evoluciju retorike srpskih rusofila kako u Crnoj Gori, tako i u Srbiji tokom razvoja ratnih dešavanja u Ukrajini. Na početku je vladala neka vrsta euforije uz samopouzdanе najave „da će Kijev pasti za 5 dana“ i tako slično, dok se sada više priča o naoružavanju Ukrajine

od strane Zapada i „ratu do posljednjeg Ukrajinca“. Najbolje se to vidi po naslovima štampe i tabloida, pa i brojnim objavama na socijalnim mrežama.

Govoreći o konkretnim ljudima iz DF-a koji su istakli posebno hladan stav prema ukrajinskoj odbrani od ruske vojne agresije, trebamo spomenuti Nebojšu Medojevića (vođa Pokreta za promjene, PZP) i Strahinju Bulajića (do skoro – predsjednik Skupštine Crne Gore). Prvi je otvoreno prozivao Ambasadu Ukrajine u Crnoj Gori, mada javno i nije pravdao ruski vojni napad na Ukrajinu. On je kazao da shvata ogorčenost ukrajinskih diplomata zbog rata u njihovoj zemlji, ali da je poziv Ambasade Ukrajine našim građanima da uzmu učešće u ratu u oružanim formacijama, po njegovim riječima, „krivično djelo“.¹⁴

„Rat u Ukrajini nije naš rat i u njemu ne treba učestvovati. U novonastalim okolnostima kraha arhitekture evropske i globalne bezbjednosti, od najvećeg nacionalnog interesa za Crnu Goru je da se ne mijesa u ovaj sukob i ne svrstava ni na jednu stranu. Mala i slaba, siromašna i posvađana i podjeljena Crna Gora, treba da učini sve što može da obezbijedi humanitarnu pomoć i iskaže solidarnost prema žrtvama. Crna Gora nema ništa sa razlika za početak rata. Neće imati nikakav uticaj i na kraj rata“, kazao je N. Medojević.¹⁵

A drugi, Strahinja Bulajić, odavno poznat po svojim teškim rusofilskim stavovima, isto je podigao glasnu raspravu o tome da ne smiju crnogorski vojnici ići ratovati u Istočnu Evropu, i da će on to spriječiti, navodno. Ali ovo je izgledalo dosta čudno – NATO i tada, i sada, direktno ne učestvuje u ratu u Ukrajini. I nijedan vojnik zemalja-članica NATO-a se ne nalazi u Ukrajini.

Što se tiče glavnih vođa Demokratskog fronta – Andrije Mandića i Milana Kneževića – oni su demonstrativno ćutali o ruskoj agresiji na Ukrajinu. Mada, njihov izuzetno pozitivan stav prema Moskvi i ruskom predsjedniku je sasvim jasan.

Interesantan i lijep izuzetak u smislu percepcije ruske agresije na Ukrajinu predstavlja stav člana Glavnog odbora Nove srpske demokratije i odbornik Demokratskog fronta u Skupštini Opštine Bijelo Polje Ranka Krkalovića, koji je kazao da je Rusija izvršila agresiju na Ukrajinu i da on „ne bi volio da nas Srbija hrani, a Rusija brani“.¹⁶

Mnogo bolje s tačke gledišta Ukrajine bilo je ponašanje još jedne –

¹⁴ <https://rtcg.me/vijesti/politika/354206/ne-treba-ucestvovati-u-ratu-u-ukrajini.html>

¹⁵ <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1102803/nebojsa-medojevic-crna-gora-ukrajina-najnovije-vesti>

¹⁶ <https://www.portalanalitika.me/clanak/funkcioner-df-a-na-ukrajinu-izvršena-agresija-ne-bih-volio-da-nas-srbija-hrani-a-rusija-brani>

manje radikalne – srpske političke snage u Crnoj Gori, Socijalističke narodne partije (SNP), koja je sada učesnik manjinske Vlade D. Abazovića. SNP je osudila mada i dosta uzdržano rusku vojnu agresiju protiv Ukrajine. Iz redova te partije bilo je naglašeno da „bolje je danas ratovati argumentima i riječima nego oružjem“.¹⁷

Ali, srećom za Ukrajinu, prorуска struja trenutno nije vladajuća u Crnoj Gori na političkom nivou. Pa čak ni prošla Vlada Z. Krivokapića ne može se nazvati otvoreno rusofilskom i antizapadnom, tako da proruski, često radikalni, pogledi mnogih crnogorskih Srba ne mogu poremetiti ili promijeniti trenutnu prozapadnu i prijateljsku politiku zvanične Podgorice prema Ukrajini.

MEDIJSKI NIVO

Od početka ruske sveobuhvatne vojne agresije Ruske Federacije protiv Ukrajine svi glavni crnogorski portali pažljivo prate dešavanje na frontu. U principu, poseban interes prema situaciji u Ukrajini u crnogorskim medijama nije se pojavio preko noći, s obzirom na višemjesečna očekivanja ruskog punosnažnog napada na Ukrajinu (koja su ispoljavali zapadni mediji). I prije 24. februara skoro svi crnogorski portali raznih ideoloških boja su posvećivali dio svojih novosti Ukrajini, ratu na Donbasu i ukrajinsko-ruskim odnosima. Dakle, određene simpatije i sklonosti crnogorskih novina i portala prema Ukrajini ili Rusiji su bili formirani već odavno.

Sve crnogorske medije po pitanju odnosa prema Ukrajini možemo svrstati u tri kategorije – neutralne, proukrajinske/prozapadne/procrnogorske i prosrpske/proruske. Uglavnom može se tvrditi da uticaj ruske propagande u crnogorskim medijima je relativno slab. Uglavnom situacija oko ruske agresije protiv Ukrajine prikazuje se profesionalno i uzdržano, s osloncem na zapadne medije.

Počnimo od prve grupe medija. Tu se radi faktički o dva glavna portala u Crnoj Gori – Vijesti i RTCG. Po pitanju odnosa prema Ukrajini medijska kuća Vijesti je više neutralno-proukrajinska i prozapadna. Oba portala imaju specijalne rubrike o ratu u Ukrajini gdje svakodnevno dosta pažljivo i objektivno izvještavaju o dešavanjima na frontu.¹⁸

Urednici ovih portala najviše koriste kao izvore informacija o ratu u Ukrajini zapadne „mejnstrim“ medije – Reuters, Slobodna Evropa, CNN, BBC, Voice of America, a također srbijanske portale – one uzdržane i pristojne poput N1, B92, Danas itd. Ponekada za objave posvećene ratnim dejstvi-

¹⁷ <https://radiotitograd.me/titogradske-vijesti/jokovic-rusija-je-izvrsila-agresiju-na-ukrajinu/>

¹⁸ <https://rtcg.me/ukrajina.html> ; <https://www.vijesti.me/specijali/svijet/evropa/rat-u-ukrajini>

ma u Ukrajini i zvanične ruske izvore (TASS, izjave Oružanih snaga RF ili najviših pripadnika ruske vlasti). Ali nikada ovi portali se ne oslanjaju samo na ruske izvore s obzirom na njihov često propagandni i odvojen od realija karakter. Valja naglasiti da skoro ni jedna medijska kuća u Crnoj Gori ne koristi direktno kao izvore za vijesti ukrajinske portale, što je uzrokovano prije svega tehničkim momentima – lakše je odmah preuzimati podatke sa krupnih zapadnih medija, prevodeći ih s engleskog. A s obzirom na empatičan i zdrav stav većine zapadnih medija prema izvještavanju ruske agresije protiv Ukrajine ovo znači da glavni crnogorski portali koriste generalno pouzdane i slobodne od ruske ratne propagande izvore, što pozitivno utiče na opštu klimu u crnogorskim medijima.

RTCG – kao državna institucija – je neutralna, uzdržana i dosta korektna, ali nešto manje prozapadna s obzirom na određene kadrovske promjene u vođstvu RTCG koje su se desile 2021. godine u vrijeme prethodne Vlade.

I sa RTCG, i sa Vijestima Ambasada Ukrajine u Crnoj Gori ima dosta produktivnu i poštenu saradnju. Na svojim portalima obje medijske kuće redovno objavljuju skoro sva saopštenja od strane ukrajinske Ambasade. Nikakvih skandala povodom izvještavanja rata u Ukrajini na ovim portalima sve od 24. februara nije bilo.

„Vijesti“ su uradili prvi antiratni spot, posvećen ukrajinskoj djeci, „Vratite nam snove“ i pokrenuli sopstvenu humanitarnu akciju tokom koje su sakupili materijalnu pomoć ukrajinskim civilima. Ovaj spot je zaista dirnuo u dušu mnoge Ukrajinke, Crnogorce i ljude širom Zapadnog Balkana u dušu.¹⁹

Što se tiče RTCG, posebno dobro saradnju Ambasada Ukrajine u Crnoj Gori ima sa Drugim programom Televizije Crne Gore na čelu sa Sabrijom Vulićem. On je mnogo pomogao u emitovanju međunarodnog dobrotvornog koncerta „Save Ukraine“ 27. marta 2022. Ovaj potez, mora se priznati, imao je jako dobar odjek u ukrajinskim krugovima u Crnoj Gori.

U grupu patriotski naklonjenih crnogorskih medija spadaju Pobjeda, CDM, Analitika, Aktuelno, Antena M i Gradski portal. Sadržaj ovih medija je tradicionalno prozapadni i procrnogorski. S obzirom na to tekstovi na gore spomenutim portalima su skoro uvijek proukrajinski, puni saosjećanja i razumijevanja prema Ukrajincima i Ukrajini. Na ovim portalima nije moguće naći nikakvu rusku ratnu propagandu i pravdanja ruske vojne agresije protiv Ukrajine. To se odnosi i na novosti i na autorske kolumne. Najviše proukrajinske simpatije ispoljavaju Antena M (i lično vođa te medijske kuće Darko Šuković, stari prijatelj Ukrajine), Aktuelno i Gradski portal. Otpравnicu poslova Ukrajine u Crnoj Gori Nataliju Fijalku najčešće zove na svoje emisije Gradska

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=BGopYEXI2hs>

televizija.²⁰

Jedan od prvih intervjua poslije 24. februara gospođa Fijalka je dala *Pobjedi*. Također u Ambasadi Ukrajine u Crnoj Gori veoma su zahvalni časopisu *Fokalizator*, koji je posvetio svoju posljednju – i dosta obimnu – svesku Ukrajini. U ovoj svesci su bili objavljeni brojni tekstovi savremenih ukrajinskih publicista i književnika, a također veliki intervju s otpravnicom poslova Ukrajine u Crnoj Gori. Svi ti tekstovi u biti predstavljaju prvi umjetnički odgovor na rusku vojnu invaziju na Ukrajinu.²¹

Kada pričamo o medijima u Crnoj Gori koji su naklonjeni prema Ukrajini, ne možemo a da ne skrenemo pažnju i na jednog novinara, prevodioca i književnika sa Cetinja – Božidara Proročića. On se bavi ukrajinskom tematikom već nekoliko godina, objavio je nekoliko knjiga o ukrajinskoj istoriji i književnosti. Gospodin Proročić je pisao o raznim istorijskim stranicama ukrajinske borbe za slobodu i nezavisnost još tada, kada ukrajinska tematika uopšte nije bila aktuelna u Crnoj Gori i nije izazivala posebnu pažnju lokalnog društva. Od početka sveobuhvatne ruske vojne agresije Božidar Proročić je krenuo da svake nedjelje objavljuje nekoliko članaka o današnjoj i nekađanjoj ukrajinskoj borbi, narodno-oslobodilačkoj borbi na raznim portalima u Crnoj Gori i susjednim državama, uključujući glavne crnogorske portale poput *Pobjede* i *Vijesti*.²²

Portal i Radio Antena M od početka agresije Rusije na Ukrajinu konstantno prati dešavanja i obavještava javnost Crne Gore o situaciji u toj zemlji. Aktivno učestvuje u podsticanju građana i institucija Crne Gore za podršku narodu Ukrajine, ne samo izvještavanjem, nego i promovišući istorijske, kulturne i sve ostale veze između naših prijateljskih država. U saradnji sa Ambasadom Ukrajine, Antena M odlučila je da ustupi dio svog medijskog prostora za promociju tekstova, video-sadržaja, kulturnih dodataka i ostalih sadržaja iz Ukrajine, na ukrajinskom i crnogorskom jeziku, koje ne možete pronaći na ostalim portalima. Oni će tako doprinijeti boljem informisanju crnogorske javnosti, ali i promociji Ukrajine i herojskoj borbi njenog naroda protiv agresije Rusije.²³ A od 16. maja krenule su na Radiju Antena M ukrajinske vijesti – na ukrajinskom jeziku, što je prvi takav projekat u Crnoj Gori.²⁴

²⁰ <https://www.portalanalitika.me/clanak/fijalka-joanikiju-mogu-da-donesem-slike-ubijene-djece-nadam-se-da-ce-cg-zabraniti-ruska-propagandna-glasila>

²¹ Nova sveska *Fokalizatora* posvećena Ukrajini – *Fokalizator*.

²² <https://www.vijesti.me/autor/340/bozidar-prorocic>

²³ <https://www.antenam.net/svijet/priceizukrajine/241786-zaposlenik-je-mucen-pas-je-upucan-kako-je-skloniste-za-zivotinje-u-gostomelju-prezivjelo-rusku-okupaciju>

²⁴ OD DANAS NA RADIJU ANTENA M: Vijesti na ukrajinskom jeziku : O nama.

Glavni prosrpski i naklonjeni Rusiji mediji u Crnoj Gori su In4s, Borba i Dan. U ovom slučaju govorimo o domaćim crnogorskim portalima. Srbijski i ruski mediji spadaju u posebnu kategoriju i imaju – ili su imali barem do skoro – primjetljiv uticaj u određenim djelovima crnogorskog društva.

Mediji u Crnoj Gori, koji su otvoreno naklonjeni Rusiji, od početka invazije na Ukrajinu vjerno prate ruski propagandni narativ u kojem se napad na suverenu državu naziva „specijalnom operacijom“ čiji je cilj „denacifikacija“ te zemlje. Tako, na primjer najradikalniji proruski srpski portal u Crnoj Gori In4s od samog početka rata piše o „specijalnoj operaciji“ Rusije u Ukrajini. I posvetio je tome specijalnu rubriku.

„Predsjednik Rusije Vladimir Putin noćas je u specijalnom obraćanju građanima Rusije saopštio da je doneo odluku o pokretanju specijalne vojne operacije u Donbasu. Šef države istakao je da planovi Rusije ne uključuju okupaciju Ukrajine“, objavio je In4s 25. februara, na drugi dan ruske punosnažne invazije.

Pored ovakvih, zvaničnih navoda iz Kremlja, ovaj portal stalno objavljuje i „domaće“ analize o opravdanosti takozvane „denacifikacije Ukrajine“.

„Od početka specijalne operacije Ruske Federacije u Ukrajini, pred ukrajinskim zvaničnicima se kao jedan od ključnih uslova, a koji bi doveo do održivog političkog rešenja, od strane ruskih državnih zvaničnika potencira teza da će Ukrajina po prestanku ratnih sukoba u toj državi morati da ispuni jedan od ključnih uslova i to kroz denacifikaciju svoje teritorije kako bi je oslobodila od nacista. Nije nepoznato da je i svojevremeno Hitler imao toplu dobrodošlicu od strane dela ukrajinskog naroda prilikom invazije na Sovjetski Savez“, navodi In4s, ne nudeći nikakve dokaze za ovakve tvrdnje.²⁵ O opravdanosti zahtjeva za „denacifikacijom“ Ukrajine pisao je i portal Borba. Najavljujući napade na Kijev, Borba je i dalje pratila ruski narativ i pisala da se „širi operacija“.

Osim toga spomenuti proruski portali stalno šire sve moguće lude teorije zavjere, koje se pojavljuju u zvaničnoj ruskoj antiukrajinskoj propagandi. Naime – o „tajnim američkim biolaboratorijama“ u Ukrajini i o „biološkom oružju“, koje, navodno, stvara Ukrajina i „zaraženim pticama“. Ovakve tvrdnje zapravo je teško ozbiljno komentarisati, ali reakcije na takve čudne teorije mnogih crnogorskih i srbijskih rusofila na socijalnim mrežama govore o tome što oni iskreno u njih vjeruju. Dakle, ruska bolesna antiukrajinska propaganda u lokalnim medijima ima svoje čvrste pristalice, nije ih malo u Crnoj Gori.

²⁵ <https://www.in4s.net/opravednost-putinovog-zahteva-o-denacifikaciji-ukrajinee/>

Interesantno je također to što In4s ima svoga vlastitog dopisnika sa okupiranog od strane Rusa istoka Ukrajine – Igora Damjanovića. Ova osoba već dugo vrijeme je poznata po svojim otvorenim antiukrajinskim stavovima i redovnom prozivanju ukrajinskih diplomata u Crnoj Gori, prije svega – konzula. U suštini gospodin Damjanović je punosnažan i suštinski ruski ratni propagandista. Redovno na Jutjub kanalu In4s izlaze propagandne radnje I. Damjanovića sa okupiranog dijela ukrajinskog Donbasa, uključujući i Mariupolj.²⁶

Osim toga moramo spomenuti i vlastito ruske propagandne medije na Balkanu. Radi se o dva glavna kanala – RT (Russia Today) i Sputnik. Oba imaju uporište u Srbiji. U Crnoj Gori u prvoj polovini aprila emitovanje ovih propagandnih kanala je bilo zabranjeno poslije usvojenja mehanizma evropskih sankcija protiv Rusije od strane Vlade Crne Gore.

U smislu enormne koncentracije i nekritičkog širenje ruske propagande u svim mogućim oblicima značajna je uloga srbijanskih tabloida. Srbijanska štampa, koja je uglavnom direktno zavisna od vlasti u Beogradu, je dobro poznata po glasnim i senzacionim naslovima. Najjače po pitanju Ukrajine to se u njoj vidjelo na početku ruske invaziju na Ukrajinu. Vladala je neka vrsta euforije, najavljivao se „pad Kijeva za tri dana“ i slične stvari. Ali tokom rata ovakva radikalna i previše bajkovita retorika u srbijanskoj štampi se smanjila. A poslije nedavnog poređenja situacije na Donbasu sa presedanom Kosova od strane ruskog predsjednika putinofilski delirijum u srbijanskim tabloidima se odmah smanjio. Ali uglavnom od spomenutih tabloida iz Srbije teško je očekivati objektivne stavove po pitanju ruske agresije na Ukrajinu.²⁷

Posebnu ulogu u širenju ruskih agresivnih antiukrajinskih ideja imaju srpski nacionalistički rusofilski Telegram kanali (Бунт је стање духа, Источни фронт, Орлови Z, Црна Гора – Српска Спарта itd.).²⁸ Ovi kanali ispoljavaju maksimalnu moguću podršku ruskoj vojnoj agresiji na Ukrajinu. Na spomenutim Telegram kanalima vide se još jače i agresivnije proruske i antiukrajinske emocije nego na ostalim socijalnim mrežama. Jer sam po sebi Telegram je mnogo manje cenzurisani i daje više mogućnosti za anonimnost nego, recimo, Fejsbuk. Tako da tamo ljudi uglavnom pišu sve što misle i ne mogu da javno kažu drugdje.

²⁶ https://www.in4s.net/video-ekskluzivno-in4s-u-paklu-mariupolja/damjanovic-16/?sr_pismo=lat

²⁷ <https://www.alo.rs/tema/531/ukrajina>

²⁸ <https://t.me/s/buntcg>

DRUŠTVENI NIVO

Prije svega, masovna stradanja i patnje Ukrajinaca zbog ratnih dešavanja probudili su iskreno i duboko razumijevanje i saučešće u crnogorskom društvu. Mnogi obični građani Crne Gore su ispoljavali i ispoljavaju dalje ogromnu empatiju prema ukrajinskim izbjeglicama. A najviše ta empatija dolazi od strane nacionalnih Crnogoraca i crnogorskih patriotskih krugova koji vide u situaciji u Ukrajini opasnost i za sebe. Neki potencijalno mogući crni scenario koji bi se mogao desiti i njihovoj zemlji da ona, recimo, nije ušla u NATO 2017. godine. Tako kažu sami patrioti Crne Gore.

Brojni građani Crne Gore bez obzira na vjeru i naciju su se priključili brojnim humanitarnim akcijama za podršku ukrajinskim civilima, izbjeglicama, žrtvama ruske agresije koje su se našle u teškog životnoj situaciji, izgubivši sve. Od početka rata Ambasadu Ukrajine u Crnoj Gori svaki dan su zvali razni ljudi sa raznih djelova Crne Gore, nudeći uglavnom besplatno smještaj za Ukrajinke u svojim domovima. Po tom pitanju odaziv u crnogorskom društvu je bio zaista velik i pošten.

Humanitarnim akcijama priključile su se i razne državne institucije, nevladine organizacije. Na kraju krajeva – i ukrajinska dijaspora u Crnoj Gori, koja je u aprilu napravila svoje prvo zvanično udruženje – Ukrajinsku asocijaciju „Dobro djelo“. Uz pomoć Ambasade Ukrajine u pet crnogorskih gradova (Podgorica, Bar, Budva, Tivat i Herceg Novi) bili su otvoreni krizni štabovi za pomoć dolazećim ukrajinskim izbjeglicama. U Crnu Goru ukupno od kraja februara je došlo otprilike 6.000 izbjeglica iz Ukrajine. Uglavnom se radi o ženama i djeci.²⁹

Sjajan primjer humanitarne akcije – dobrotvorna izložba crnogorskih i ukrajinskih slikara u „Hiltonu“ 6. aprila 2022. godine. Trećina novca od prodaje umjetničkih djela pripala je slikarima, dok sve ostalo otišlo je na humanitarni račun Ambasade Ukrajine za pomoć Ukrajincima. A jednu od prvih akcija sakupljanja humanitarne pomoći Ukrajincima pokrenuo je Glavni grad Podgorica i gradonačelnik Ivan Vuković još na početku marta. Gradonačelnik Podgorice je naveo da će „animirati predstavnike diplomatskog kora, lokalnu biznis zajednicu, nevladin sektor, i građane, da pomognu narodu Ukrajine“. I ova akcija je rezultirala veoma dobro.

Od 24. februara bila su održana tri velika marša u glavnom gradu Crne Gore. Učestvovali su u njima i brojni Crnogorci. Prvi podgoričko-ukrajinski marš je na kraju februara sakupio skoro 1500 ljudi, što nije mali broj za glavni grad Crne Gore. Osim spomenutih marševa, na drugi dan ruske agresije kod

²⁹ <https://www.facebook.com/ukrainianmontenegro/>

Ambasade Ukrajine u Podgorici dosta spontano sakupile su se stotine građana Crne Gore, uglavnom iz patriotskih krugova, da bi izrazili svoje saučešće i iskrenu prijateljsku podršku. Za sve ukrajinske žrtve učesnici akcije su zapalili svijeću.

Posebnu pažnju valjalo bi skrenuti na Cetinje – istorijsku kraljevsku prijestonicu Crne Gore sa jakim i snažnim slobodarskim tradicijama. U podršci Ukrajini ovaj mali crnogorski grad se istakao najviše. Ovo je jedinstveni grad u svijetu gdje se održavaju šetnje podrške Ukrajini sa čvrstim proukrajinskim antiratnim parolama bukvalno svaki dan. Sve od prvog dana ruske sveobuhvatne agresije aktivisti sa Cetinja na čelu sa jednom mladom ekipom iz Fakulteta za crnogorski jezik i književnost su krenuli u ove šetnje. I broj njihovih učesnika tokom vremena praktički se ne smanjuje. Organizatori ovih akcija kažu da je ovo logički nastavak slobodarske, antifašističke i antirante tradicije Cetinja, jer i tokom ratova na prostorima bivše Jugoslavije 1990-ih Cetinje se pokazalo kao unikatan grad sa svojim masovnim antiratnim protestima. Trenutno se planira da ovi marševi potraju do 100. dana rata.³⁰ Aktivnost Cetinjana primijetili su i u Ministarstvu vanjskih poslova Ukrajine pa im javno zahvalili, što je još više inspirisalo učesnike ovih marševa.³¹

Naravno da je bilo u Crnoj Gori i nekoliko skupova podrške Rusiji i Vladimiru Putinu. Na primjer, prvi skup podrške Rusiji organizovan je 2. marta uvečer ispred Skupštine Crne Gore u Podgorici, a nekoliko sati poslije toga je glavni grad Crne Gore organizovao humanitarnu akciju „Građani Podgorice za Ukrajinu“.³² Okupljeni na skupu podrške Rusiji blokirali su saobraćaj na bulevaru ispred Parlamenta, nosili su ruske i srpske zastave, transparente „Srbi u Crnoj Gori, Rusi u Ukrajini“, „Moli se bogu, drž’ se Rusije“ i skandirali „Putine“ i „Rusija“. Slična akcija je imala mjesto i u Nikšiću kod glavnog pravoslavnog hrama.³³ Ali svi ovi skupove su bili ipak manji po broju učesnika nego proukrajinske akcije. Simboli ruske agresije na Ukrajinu također, nažalost, pojavljuju se redovno na raznim vjerskim skupovima SPC u Crnoj Gori.

Posebna je priča negodovanje i toksični komentari na račun Ukrajine od strane srpskih rusofilskih krugova u Crnoj Gori na internetu (ovo je masovna svakodnevna pojava na socijalnim mrežama i medijskim portalima).

Posebnu pažnju moramo skrenuti na ponašanje Mitropolije crnogorsko-primorske Srpske pravoslavne crkve. Mada ovo nije politička stranka ili državna institucija, njen uticaj u crnogorskom društvu i politici je mnogo jak.

³⁰ <https://www.portalanalitika.me/clanak/cetinje-za-ukrajinu-rat-je-uvijek-zlocin>

³¹ <https://www.facebook.com/100064814226458/posts/359076782929460/?d=n>

³² <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-podgorica-skup-podrska-putin/31732845.html>

³³ <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/593588/u-niksicu-odrzan-skup-podrske-rusiji-putinu>

Prije svega, SPC kao takva, uključujući njen ogranak u Crnoj Gori, je apsolutno prorуска. Ona je glavna proruska institucija u Crnoj Gori. Ovo ima i ideološko-vjerske razloge, i materijalne. Rusija stalno i debelo pomaže SPC novcem i ostalim vrstama donacija. SPC je sastavni dio srpskog nacionalizma i velikosrpske ideologije. Pravoslavna vjera za veliki dio Srba iz Srbije i susjednih balkanskih zemalja često je više stvar nacionalnog identiteta i patriotizma nego čisto duhovna stvar. U Crnoj Gori SPC je glavni nosilac antizapadnog resentimenta i rusofilije.

Čelnici Mitropolije crnogorsko-primorske stalno argumentiraju to jakim historijskim i religijskim vezama između Crne Gore i Ruskog Carstva. Dakle, pogled od strane SPC u Crnoj Gori na Ukrajince dosta je sličan ruskom velikodržavnom. Velikodostojnici SPC redovno upoređuju Crnogorce i Ukrajince kao „izmišljene nacije“, „zalutalu braću, koja mora da se vrati korijenima“ (odnosno – srpskom i ruskom identitetu).

Pokojni mitropolit crnogorsko-primorski Amfilohije (Radović) u jednom od svojih govora prije par godina čak je ispoljio nadu „da će Ukrajina, ako Bog da, uskoro opet biti Rusija“. Vladika Amfilohije se upokojio prije ovog rata, ali možemo pretpostaviti šta bi on rekao u vezi ruske vojne agresije na Ukrajinu. Današnji mitropolit crnogorsko-primorski Joanikije izjavio je 13. marta da su „događaji u Ukrajini posljedice bezbožništva koje se bilo ukorijenilo“ kao i da je Crna Gora projektovana da bude „mala Ukrajina“.³⁴

„Mi moramo da saosjećamo sa pravoslavnim narodom u Ukrajini, prije svega da se molimo Bogu za taj narod, koji se, nažalost, međusobno zavadio. A to nam ne djeluje nepoznato: i kod nas je mnogo podjela i zavada. Pa i Crna Gora je projektovana da bude mala Ukrajina“, istakao je Joanikije koji je istog dana služio liturgiju u Sabornom hramu Hristovog Vaskrsenja u Podgorici. Takva njegova izjava je izazvala dosta lošu reakciju od strane ukrajinskih diplomata i lokalne ukrajinske zajednice u Crnoj Gori. Uglavnom SPC u Crnoj Gori posljednje vrijeme sve više prelazi na djelatnost koja ima karakter više politički nego vjerski, što je dosta unikalni presedan za današnju Evropu.³⁵

U isto vrijeme na lokalnom nivou od strane Mitropolije crnogorsko-primorske primijećeni su bili pokušaji sprovođenja niza humanitarnih akcija za podršku ukrajinskim izbjeglicama (jedna od njih imala je mjesto u Danilovgradu). Dakle, odnos SPC prema ratu u Ukrajini jeste veoma nejednostavan i sporan: pozivi na humanost i pomoć ukrajinskim izbjeglicama graniči se sa otvorenim simpatijama prema ruskoj politici i Putinu. A u slučaju pojedinih

³⁴ <https://www.danas.rs/svet/region/joanikije-crna-gora-je-projektovana-da-bude-mala-ukrajina/>

³⁵ <https://rs.n1info.com/region/crnogorska-opozicija-i-diplomata-ukrajine-osudili-izjavu-mitropolita-joanikija/>

sveštenika radi se o pravom veličanju ruske vojne agresije i pozivanju na uništenje Ukrajine.

Moramo priznati da zbog ogromnog (naime poslije 2020. godine i masovnih litija) uticaja SPC na umove u Crnoj Gori (ponajprije – onih koji se izjašnjavaju kao Srbi), takve skroz proruske nekritičke stavove dijeli veliki dio (ali ne većina) današnjeg crnogorskog društva. Uglavnom mnogi srpski nacionalisti vole da sebe zovu „malim Rusima“ na Balkanu, tako da pokušavaju da slijede Ruse u mnogim stvarima. I u ovom smislu Srbi iz Crne Gore i Republike Srpske često su još radikalniji nego Srbijanci. I to bez obzira na to što su generalno Srbija i Srbi ekonomski mnogo puta više vezani za Zapad i Evropu nego Rusiju. Drugim riječima, na današnji dan većina Srba voli da živi i radi na Zapadu, ali „dušom i srcem“ su sa Rusijom i Istokom.³⁶

Dominantno prorusko raspoloženje u srpskoj javnosti nije nastalo preko noći, niti je u pitanju neka prirodna pojava nastala usljed nekakve samorazumljive bliskosti između dva slovenska naroda. To je plod višedecenijske propagande na kojoj istrajno radi većina medija u Srbiji. Televizije s nacionalnom frekvencijom, svi tabloidi, nebrojeni desničarski portali i razne druge dezinformativne platforme direktno su upregnute u Putinovu propagandu. I ovo dugo vrijeme direktno je uticalo i na javno mišljenje u Crnoj Gori gdje srbijanski mediji tradicionalno su dosta gledani, naime među lokalnim Srbima i onim Crnogorcima, koji sebe računaju dijelom srpskog nacionalnog korpusa. I gdje ideje „srpskoga svijeta“ tokom zadnjih godina uz pomoć SPC značajno su se proširile.

Otkud ta ljubav u Crnoj Gori, prije svega crnogorskih Srba, prema Rusiji? Sociolog Andrija Đukanović navodi da „oni koji se zaklinju u Putina treba da znaju da njega kao i sve lidere velikih sila vodi samo lični interes“. On ukazuje na nekoliko primjera iz skorije istorije kada Rusija nije, shodno očekivanjima, reagovala u korist srpskih nacionalnih interesa i Srbije.

„Rusija je tokom bombardovanja 1999. na SiCG (zajednica Srbija i Crna Gora) bila neutralna i nije priskočila u pomoć nego je čak odlučujuće učestvovala u kreiranju sporazuma kojim se srpska vojska i policija povukla sa Kosova“, ukazuje Đukanović.³⁷ U namjeri da spriječi zločine i egzodus albanskog stanovništva sa Kosova, NATO savez je 1999. pokrenuo tromjesečne vazdušne napade na ciljeve na prostoru Srbije i Crne Gore. Đukanović podsjeća i na svjedočenja onih koji su bili za zajednicu Crne Gore sa Srbijom da je Rusija pomagala crnogorsku nezavisnost, a bila je jedna od prvih država koja je priznala nezavisnost Crne Gore. Kako kaže, kod većine građana Crne

³⁶ <https://www.slobodnaevropa.org/a/mitropolit-joanikije-paralele-crna-gora-ukrajina/31752731.html>

³⁷ <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-ukrajina-rat-podjele/31723465.html>

Gore prisutna je pogrešna slika o Rusiji, odnosno o politici te zemlje: „Tamo već skoro tri decenije vlada autokrata Putin. Opozicionari se tamo zatvaraju. Nema slobodnih medija. Ali naši građani vole autokrate, vole moć koju emituju i gomilu oružja koje posjeduju. Vide u Putinu zaštitnika pravoslavlja koji se suprotstavlja „satanizmu“ sa zapada“. Prema percepciji javnosti, smatra Đukanović, Putin je oličenje sistema vrijednosti koji naši građani poštuju – čvrsta ruka, jak uticaj crkve, odnosno blizak odnos crkve sa vlastima, gušenje prava i sloboda posebno ranjivih grupa, konzervativni sistem vrijednosti.

ZAKLJUČCI

Svaka društvena i politička struja gleda rat RF protiv Ukrajine kroz svoje „naočare“. I prije ovoga rata Crna Gora je osjećala određene unutrašnje podjele (Zapad – Istok, NATO – Rusija, crnogorstvo – srpstvo, građanski koncept društva – klerikalizam). Te podjele su se samo produbile poslije 24. februara. Danas u Crnoj Gori društvo je dosta radikalizovano, rat u Ukrajini i situacija u Crnoj Gori direktno se podudaraju. Na političkoj, zvaničnoj razini Crna Gora kao država-članica NATO-a je jednostavno podržala Ukrajinu poslije početka sveobuhvatne ruske vojne agresije, pridružila se svim evropskim sankcijama protiv RF i došla na listu „neprijateljskih zemalja“ za Moskvu.

Poslije dolaska nove, 43. Vlade Crne Gore na čelu sa premijerom D. Abazovićem podrška Ukrajini od strane te zemlje na praktičan, materijalan način postepeno sve raste. Trenutni ministar vanjskih poslova Crne Gore R. Krivokapić ima otvorene simpatije prema Ukrajini i dobro je upućen u suštinu rusko-ukrajinskog rata sve od 2014. godine.

Uglavnom u medijima i državnim institucijama vidi se adekvatan i neutralno-pozitivan odnos prema Ukrajini i Ukrajincima. Naime, kad uporedimo sa stanjem u susjednoj Srbiji. U socijalnim mrežama rusofili su mnogo puta više radikalniji. Poslije zabrane emitovanja ruskih propagandnih kanala u Crnoj Gori (koji su važan dio ruske „meke sile“ na Zapadnom Balkanu) ipak postoji niz otvoreno radikalnih proruskih i prosrpskih (kao i srbijanskih) portala u Crnoj Gori, a također Telegram kanala. Ali oni nisu najuticajniji na opštecrnogorskom nivou.

Može se otprilike reći da veći dio građana Crne Gore (50–60%) ima pozitivan ili neutralno-pozitivan stav prema Ukrajini, Ukrajincima i njihovoj sadašnjoj borbi protiv ruske vojne agresije, dok tvrdih rusofila i ukrajinofoba ima oko 30–40%. Ali za tačne podatke bi trebalo da se sprovede posebno sociološko istraživanje.

Jasna i očigledna je samo jedna stvar – Ukrajinci koji sad dolaze u Crnu Goru osjećaju tu uglavnom prijateljski odnos lokalaca prema sebi. A svi

ljuti rusofili ispoljavaju svoju ljubav prema Vladimiru Putinu i mržnju prema „ukrajinskim nacistima“ uglavnom na internetu. Nije bio do sada zabilježen ni jedan incident kad bi Srbi-rusofili direktno napadali i vrijeđali Ukrajinke na ulicama crnogorskih gradova. Crnogorsko društvo se pokazalo generalno kao dosta empatično prema Ukrajincima. I Ukrajina to cijeni pa Crnoj Gori iskreno zahvaljuje. A konačne zaključke ćemo praviti već poslije završetka rata, koji Ukrajina ima puno šanse da dobije. Trenutno imamo sve razloge da se nadamo da će prijateljstvo između Crne Gore i Ukrajine, između Crnogoraca i Ukrajinaca sve više rasti i poboljšavati se.

IZVORI

- (1) Milo Đukanović y Твіттеpi: „Crna Gora najoštrije osuđuje vojnu agresiju Rusije protiv Ukrajine. Rusija krši sve temeljne principe međunarodnog prava, podriva evropsku bezbjednost i ugrožava njenu stabilnost.“ / Твіттеp (twitter.com)
- (1) Zdravko Krivokapić y Твіттеpi: „Молимо се за све страдале у Украјини, и за то да се избјегле породице и уплакана дјеца врате својим домовима. Надамо се да ће се Русија окренути разумном и дипломатском путу за превазилажење кризе, јер рат то није. ½“ / Твіттеp (twitter.com)
- (1) Dr Dritan Abazovic y Твіттеpi: „Žalimo što je RU izabrala rat u 21. vijeku. Sila je naprimitivnije sredstvo za rješavanje krize. Mir je put, rat je bespuće! Apelujemo da se prestane sa ratnim dejstvima i da se u dijalogu traži rješenje. Stojimo čvrsto uz UA i naše #EU i @NATO partnere. Molimo se za mir!“ / Твіттеp (twitter.com)
- MFA Montenegro y Твіттеpi: „U kontekstu aktuelnih dešavanja u UA, ministar #Radulović se pridružio svojim kolegama u osudi ruske agresije na tu zemlju i pozvao RU da povuče trupe i poštuje suverenitet i teritorijalni integritet UA.“ / Твіттеp (twitter.com)
- MFA Montenegro y Твіттеpi: „#Montenegro strongly condemns Russia’s unprovoked military aggression against #Ukraine We call upon RU to withdraw troops & respect sovereignty & territorial integrity of UA. ME stands united with its Euro-Atlantic partners & allies in support of UA. @MFA_Ukraine @UKRinMNE“ / Твіттеp (twitter.com)
- (1) MFA Montenegro y Твіттеpi: „U duhu solidarnosti sa narodom Ukrajine UA, službenici Ministarstva vanjskih poslova ME pokrenuli su dobrotvornu akciju prikupljanja novčane pomoći iz sopstvenih sredstava ugroženom stanovništvu te zemlje. #StandwithUkraine #StopRussianAggression“ / Твіттеp (twitter.com)

- (1) Ambassador Judy Rising Reinke y Tbirrepi: «Bravo! Important to see #FriendPartnerAlly ME join EU sanctions, which are designed to undercut RU's ability to fund its inhumane, unjustified, and unprovoked war on the people of UA. #UnitedWithUkraine #WeAreNATO» / Tbirrep (twitter.com)
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-crna-kora-sjeverna-makedonija-sankcije/31740373.html>
- <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/592767/crna-gora-opredijelila-50000-eura-za-pomoc-ukrajini>
- <https://www.gov.me/clanak/ministar-krivokapic-i-otpravnicaposlova-ambasade-ukrajine>
- https://rtcg.me/vijesti/politika/362630/rusija-da-prestane-s-vojnim-napadima-i-povuce-snage.html?fbclid=IwAR0aAYHB_1mxypi-6Hem0rRw114ysCVGDZt8RjG3JeT_LgzryP9o3ed3_qOg
- https://www.glasamerike.net/a/balkan-vlada-crne-gore-donacija-vojna-i-humanitarna-ukrajina/6575523.html?fbclid=IwAR2X3z5qmXwFa08zW5R-zv3pRyr-73F45_UZ9fMZf5qQBLK3qLyANCB913i8
- <https://rtcg.me/vijesti/politika/354206/ne-treba-ucestvovati-u-ratu-u-ukrajini.html>
- <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1102803/nebojsa-medojevic-crna-gora-ukrajina-najnovije-vesti>
- <https://www.portalanalitika.me/clanak/funkcioner-df-a-na-ukrajinu-izvr-sena-agresija-ne-bih-volio-da-nas-srbija-hrani-a-rusija-brani>
- <https://radiotitograd.me/titogradske-vijesti/jokovic-rusija-je-izvrsila-agresiju-na-ukrajinu/>
- <https://rtcg.me/ukrajina.html> ; <https://www.vijesti.me/specijali/svijet/evropa/rat-u-ukrajini>
- <https://www.youtube.com/watch?v=BGopYEXI2hs>
- <https://www.portalanalitika.me/clanak/fijalka-joanikiju-mogu-da-donesem-slike-ubijene-djece-nadam-se-da-ce-cg-zabraniti-ruska-propagandna-glasila>
- Nova sveska *Fokalizatora* posvećena Ukrajini – *Fokalizator*
- <https://www.vijesti.me/autor/340/bozidar-prorocic>
- <https://www.antenam.net/svijet/priceizukrajine/241786-zaposlenik-je-mucen-pas-je-upucan-kako-je-skloniste-za-zivotinje-u-gostomelju-prezivjelo-rusku-okupaciju>
- OD DANAS NA RADIJU ANTENA M: Vijesti na ukrajinskom jeziku :: O nama
- <https://www.in4s.net/opravidanost-putinovog-zahteva-o-denacifikaciji-ukrajinee/>

- https://www.in4s.net/video-ekskluzivno-in4s-u-paklu-mariupolja/damjanovic-16/?sr_pismo=lat
- <https://www.alo.rs/tema/531/ukrajina>
- <https://t.me/s/buntcg>
- <https://www.facebook.com/ukrainianmontenegro/>
- <https://www.portalanalitika.me/clanak/cetinje-za-ukrajinu-rat-je-uvi-jek-zlocin>
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-podgorica-skup-podrska-putin/31732845.html>
- <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/593588/u-niksicu-odrzan-skup-pod-rse-rusiji-putinu>
- <https://www.danas.rs/svet/region/joanikije-crna-gora-je-projektovana-da-bude-mala-ukrajina/>
- <https://rs.n1info.com/region/crnogorska-opozicija-i-diplomata-ukrajine-osudili-izjavu-mitropolita-joanikija/>
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/mitropolit-joanikije-paralele-crna-gora-ukrajina/31752731.html>
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-ukrajina-rat-podje-le/31723465.html>

Anatolij DEMEŠČUK

PERCEPTION OF THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE IN MONTENEGRO: POLITICS, MEDIA, SOCIETY

Russia's brutal and unprovoked military invasion of Ukraine, which began on February 24, is still ongoing. This event is changing the world, changing world politics. The consequences of this war are strongly felt even far from Ukraine. Primarily at the economic level. It can be said that the entire civilized world has united around Ukraine and its struggle against the invaders for its freedom, independence and survival. For several months now, the Russian-Ukrainian war has been attracting significant attention around the world, because it is the biggest conflict on European soil since 1945. And Montenegro at all levels perceives every day the events related to the Russian aggression on Ukraine. The war in Ukraine resonates more than sensitively in the Western Balkans. Public opinion in Montenegro after February 24 is clearly divided. Russia's aggression against Ukraine has sharpened all existing political and national divisions in Montenegro even more. Today in Montenegro, at the same time, there are the most sincere friends of Ukraine who understand well what is happening to the Ukrainian people, and the most radical Russop-

hiles who hate Ukrainians. Official Montenegro, as a NATO member state, condemns Russia's aggression against Ukraine and supports Ukraine's territorial integrity. In this article, we analyze the perception of the Russian invasion of Ukraine in Montenegro at all levels – political, media and social.

Keywords: *Ukraine, Montenegro, Russia, war, perception, aggression*